

M. 8048: 1-19.
ACC. N:R

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Medlemmery
Härad: Medelsta Adress: Bol. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1941 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ogök med tillbehör

1-17

Elev. III: 30.

2. blad tekn. s. 18-19.

As att denna bekräfting
av riksdagen näm
överensstämmer med
M. 7748

W. H.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

8048:1.

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: Nils Hamnberg

Härad: Medelsta

Adress: Brl 97. Ronneby

Söcken: Ronneby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941, en del aut. 1938

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sektion III - nr 30: Orok med tillbehör, Typ I

Typ I: 1A. Kalleberga by

1B. Nr 7

2 A Hamnbergare Adolf Pettersson

2 B Ägare till gården; 12 ha åker 23 ha skog;

liten bondgård. Tax. värde: 12.600; 1/8 utl.

Ekonomi. tillförsämrare för dylik gård. Ägaren
köpte gården 1915. Kom från Värperöd, Ronneby sn.

Gården sköts av ägaren och hans familj; 6-7 kor.

3. se skiss a/b "Skura", "rugga", "kuagg". Pettersson anv
vänks endast pluralformerna, som synes
vara benämning på hela mittpartiet, antas
både skåror och upphöjningarna mellan
dem.

Edu. III: 80

ACC. N:R

M. 8048:2.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Mäddelared Adress: Brd. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

c) "Klangarna" äro gjorda av rundjärn, ^{avsk} den ena hel ²⁾
den andra ledad med vid bågens mitt, medelst
två äglos, som gripa in i varandra. se sid. 13 xxx)

d) "Sprintarna" äro vid ena änden av utsmidda
järnbitar, vid den andra änden av omböjda järn-
terhakar

f) "Putorna" äro gjorda av grovt linnetyg, som spi-
kats fast, samt stoppning av långt mjukt gräs

g) "Kroken" d. "ökakroken" är av järn, har ej fämnats
från bögen men har hunnit slåta ganska djupa
hack i träet. Innan kroken kom till användning
"liste" se senare

h) "Hornstyglar" saknas. P² sade sig ha anv.
hornstyglar av råhud insmorda med olja med

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8048:3.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: M. delstad Adress: Brl. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

avsk 3/
"baggar" i samma stypke; för att förhörtas eller
förklinga en sådan måste man kasta upp och
göra om åglan (baggen). P^r kallade sådana råhuds-
tyglar "tiste" (vilket emmar inte synes ha varit vanligt
i Kallebergas)

Kallebergasdet har tämligen likformigt två-
snitt vid ändarna och på mitten (utan vad beträffar
far "sluvorna"). Det verkar klumpigt och är
troligen hemgjort.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8048:4.

Landskap: Bleking

Upptecknat av: Axel Hammarling

Härad: Mönsterås

Adress: Br. 97, Ronneby

Socken: Ronneby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVSektion III - n:r 30: Skog med tillbehör, Typ II. ^{skok 4/}

1A. Skogskullen (i kyrkbocker), ek. karta. beskr.

har "Skudskullen" (aldrig anv. i dagligt tal)

1B. H-1 - norra gården

2A. Hammarlingägare, Sergeant, John Rignell

2B. Ägare till gården, 412/440 mtl, 18 ha åker

56 ha skog, antal kor: 20, ^{hästax: 3-4} Mönsterås bondgård

Fam. värde: 38.800, Ekonomi: god. Tilland 1 dräng

och 1 piga - varel. endast hästdräng. På hustrun vjet-

har m.m.

3. se skiss. Detta sk. synes vara överkänt

med stor misorg av släjdare. Tränsnittet

av mötepartiet är 8-hantigt med jäm-

beslag på de tre övre sidorna. a) b) Rignell

ACC. N:R

M. 8048:5

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Hel Hammelin
 Härad: Medelstads Adress: Bbl. 97, Ronneby
 Socken: Ronneby Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5)
 kallar dem "ruggor"; t. ex. "flytta kroken en el. två
 ruggor åt höger el. vänster". Vitade fast i översta
 plattjärnet sitta 6 st. knastr 1 x 1 cm. 4 x 2 cm.
 höga, mellan vilka "kroken", g, hänger. De övre
 snada sidorna av mittpartiet är försedda med
 präpikade plattjärnsbeslag, 25-30 cm. långa.

e) "Klaugar" saknas, ^{se nedan *)} kallas d) "grintar", och f) "putor".
 g) "Kroken", av Rignen kallas "tistedrak", har en
 åt sidan utvägd spets, som i någon mån hind-
 rar skakebringen att hoppa av.

h) "Hornstyglarna" är av smal vriden kätting
 med i) "krängor" el. "baggar" av sydda läder-
 remmar försedda med söljor.

*) Häl för "klaugar" finnes på 45 cm. avst. från

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 8048:6.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelén
 Härad: Medelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
 Socken: Ronneby Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

varandra, vilket är motiverat långt. asok 6)
 ca 5 cm. fr. okets ändan finnas här för pinnar,
 träpinnar, täjda med knapp i övre änden eller
 helt enkelt en pinne, naturligt visen med en
 knast kvarstående, som bindade den att åka
 igenom. Dessa pinnar ersatte klångarna
 de stutarna sägas stadigast nog att gå utan.
 4. A. Okets form varierar något inom olika delar av sock-
 nen, dock inte efter bestämda regler. Typ I - Kalle-
 berga, och typ II - Hymskurna, finnas inom samma
 byar. En meddelare, Ola Petersson, Värperyd
 kallar knastarna på mittpartiet för "knast"
 och säger sig ha sett sådana spikade fast i st.
 f. utskurna ur okets tjockare mittparti. se sid. 9
X4)

ACC. N:R

M. 8048:7

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Mardelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rolf Petersson berättar att han i sin ungdom (ca 50 år sedan) sett, i st. f. hel "Klaug", en rak träpinne i ena hållet och en björkvidja i andra hållet, böjd och knuten vid pinnens nedre ände.

"Klaugarna" gjordes i äldre tider oftast av trä; senare upp till 1920-talet, då axar mer och mer försvann, av järn. Snickare i skogsbygden anv. ofta "Klaugar" av björkvidja. I st. f. hel eller ledad "Klaug" anv. man ibland bara ett par träpinnar eller jämpinnar löst nedhängande genom hålen i sket.

(En meddelare fr. Boahaga, Ekstads s., berättar om klaug av gråträ: en grov grågrön skars (täljdes) med till lämplig ljocklek, så att en knapp län-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8048:8.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Motala Adress: Br. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nades kvar i en ända, ett hål borrades i andra
ända. Grenen böjdes sedan i U-form, ändarna
sammanknötades i önskad ställning och grenen
fick torka. Den kunde sedan trädas uppifrån
genom ett av hålen i ocket, där den hängde på
tunnar, vid tvättning trädde den andra ända
upp genom det andra hålet och fasthölls med
en pinne genom det borrarde hålet.)

Under tampingen av stuter och kanske även
i fortsättningen av. man "klarg" för att hindra
bjuren att vända sig under ocket. På inga linor
eller skaklar förekomma på yttersidorna, ("ox-
hinderlinor" finns i huden men ytterst sällan används)
tränder det de försöka skaka av sig ocket genom att

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8048:9

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Mc. delstads Adress: Brl. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

viden "bakdelen" utåt tills de stå i rätt vinkel mot
skaklarna eller t. o. m. vända en halvt varv och
stanna först sedan de fått huvudet mot vagnen.
xx) På södra gården i Hynekulla finnes en ok
av typ II inköpt fr. Kalleberga o. m. 1918:
träl för "klangar" saknas; träl för primor vid
ändarna finnes; på mittpartiets översida
sitter en beslag med 8 st. kuarter (av Ludvigsd.
skötaren från Ting Kallade "knyttor"); sidobesla-
gen sitter på de lodräta sidorna (ej på de svenska öre
sidorna som på oket i norra gården); på ända-
nas undersidor finnes rester av påspridd
gummoviduk, träl. av automobilslägg.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8048:10.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Arvid Hammelin
 Härad: M. delstad Adress: Btl. 97, Ronneby
 Socken: Ronneby Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4B. Ok av typ I, i de flesta fall utan "putor" vid ändarna.
 (prätr. endast på ett ställe i Kalleberga) synes ha varit van-
 ligare där man körde med stutar eller kor. Till dessa
 använde man "tiste" i st. f. "krop", som trol. till-
 kom samtidigt som man började lägga järnbe-
 slag på oket. Järnbeslag var i bruk för mer än 50 år sedan med Olof Peterson.
 "Tisten" el. "tistestroppen" bör helst tagas
 ur en tjurhud; den skäres ut mitt på buken c.
 3"-7.5 cm. bred, 1½"-3.75 cm. på var sida om mittlinjen,
 som markeras av en "ås", där håren stå mot varandra.
 Huden är tjockast och starkast på mitten och avtar
 utåt på båda sidor. Längden varierande med slakt-
 djurets storlek, tagas från främre delen av halvan
 med till framslidan. Man låter helst vaul. kallat

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 8048:11.Landskap: BlekingeUpptecknat av: Arvid HammelinHärad: M. delstadAdress: Bil. 97, RonnebySocken: Ronneby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"luggen", sitta kvar och låter först hudremsan
torra, varpå man uppspricker den genom
quidning. Den rys sedan samman till en
vändligt band med en utsträckt (dubbel) längd
av ca $1\frac{1}{2}$ alm - 90 cm.

De "sätta för" el "sätta före" med "tiste"
tillgår så att man lägger strapans ena ände
som en ögla över skaklarnas framände (se skiss ^{III}),
dess andra ände träs upp bakom pinnen,
som sammanknyter skakeländarna, vidare
fram under oket samt bakåt i den tämpliga
skåran på okets översida och ned bakom
pinnen. Den drages åt så hårt som möjligt,
varpå änden läggs i en ögla över skaklarnas
spetsar.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8048:12.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Medelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12,
"Tistens" placering i den ena eller andra
skåran bestämmes av djurens ev. olika styr-
ka eller om det ena har en öm manke o.d.
varför man vill spara det. Skro djuren lika
starka och friska läggs man "tisten" i mitten.
Skro ett av dem svagare läggs den en eller ett
par skåror över åt kamraternas sida, då tryc-
ket minskas på den längre änden av skro.

Försättning med "tiste" sparar djuren. Rörd-
sen mellan skårlar och skro blir ej så lång och stötar-
na vid igångsättning eller mothåll i utförsläget
bli ej så håftiga som med krok. Försättning
med ring och krok är snabbare och enklare
och så har hänsynen för djuren fått vila.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 8048:13.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Acel Hammelin
 Härad: Muddebäck Adress: Brl. 97, Ronneby
 Socken: Ronneby Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Tisten" användes ännu för större och mindre djur
 (oxar, stutar, kor), det är emellertid försvunnet med mera
 besvär att anskaffa den nu än förr, på grund av att
 slaktarna ej ge sig tid att skära ut den. En
 "tiste" kan hålla 20-25 år.

xxx) På kallebergsöket, typ I. finns fyra st. hål
 för "klaggarna" i var ände på öket. I det första
 och tredje hänges "klaggarna" då man kör med en
 vagn med två i spetsig vinkel stända skaklar,
 i det andra och fjärde då man kör t.ex. med
 en gammalt åker, där fraktdelen är förlängd
 till en lång skakel, el. anw. draghättling i st.
 f. skakel.

"Hornstyglar" har gjorts (medd. fr. Fröjdadal) av

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8048:14.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Medelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
Söcken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av barkat ålskinn eller råhud. På ^{ofok} samma ¹⁴
tid gjordes de av hättningar med läderöglo.
"Tyglarna" löpa i ringar fäste med märkor,
vaul. kallade "morror" på okets framsida. På
samliga ok finnas två sådana vid var ände
på samma avstånd från varandra som hålen
för "klängarna". "Tyglarna" flyttas då samtidigt
med "klängarna" mot mitten eller ändarna.
"Kringlorna" el. "baggarna" träs över djurens
horn och fasthålls av "gölden"-tömmen, se nedan.
och "tyglarnas" längd anpassas så att oket ligger
mot manken. Är tygeln för kort får djuret or-
ga med hornen.

En annan anordning omtalas fr. Levalunda,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8048:15.

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: Axel Hammelin

Härad: M. delstad

Adress: Brl. 97, Ronneby

Socken: Ronneby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1941

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

delstad ^{IV} 15)
~~Ronneby~~ sn, se diis/ "st. f. ringar på framsidan
 hade man satt en trissa av trä i ett avlägget
 horisontalt hål i oket, den roterade på en i oket
 fastslagen vertikal järnsprink. "Tygfarna" var
 gjorda av råhud.

Att lägga oket på oxarna kallas "ätska
 på".

Oxstömmen ~~2~~ kallas "ydd" och är gjord
 av ett medelgrovt hamprep, somt försedd med
 med en 4-5 cm. Ø ring i var ände och ett lekan-
 de på mitten, vilket hindrar att ydden trasslar
 sig.

"Ydda" betyder både 'att lägga ydden på oxen'
 och 'att sätta för', d.v.s. göra klart för körning.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 8048:16.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
Härad: Medelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
Socken: Ronneby Berättat av:
Uppteckningsår: 1941 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

0404 16)

"Ydden" hålls så att ringen kommer bakom
örens inre öra och fasthålls där under det att
ydden läggs omkring hornens bas i form
av en 8 en eller flera gånger; härvid till-
ses att ydden sista slaget läggs så att ydden
kommer bakom inre örat intill ringen,
genom vilken den trädes dubbel. Den ögla som
då bildas läggs om örat så att den långa par-
ten kommer på insidan. Vid dragning i den
långa parten kniper öglan om örat och ören
går s. a. s. åt motsatt håll, d. v. s. ören med
ydden om höger öra går åt väster och kamraten
följer med utan att påverkas av ydden. För att
förlänga, resp. förlänga ydden för körning med

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 8048:17

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Axel Hammelin
 Härad: Medelstads Adress: Brl. 97, Ronneby
 Socken: Ronneby Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vagn, resp. med plog el. harv med dragkärling,
 lägger man där flera eller färre gånger om
 hören.

Vid körningen sargas öronen i början
 ganska illa i symmetri av vårdlösa köra-
 re, som t.o.m. kunna slita loss örat.

5A — — —

B. De beskr. oben ha varit använda under senare
 delen av 1800-talet och mig. till 1930.

6.A. Adolf Pettersson - 75 år, * i Värperup, Rhyss
 John Rignau 60 " " Högskulla

Skriv endast på denna sida!

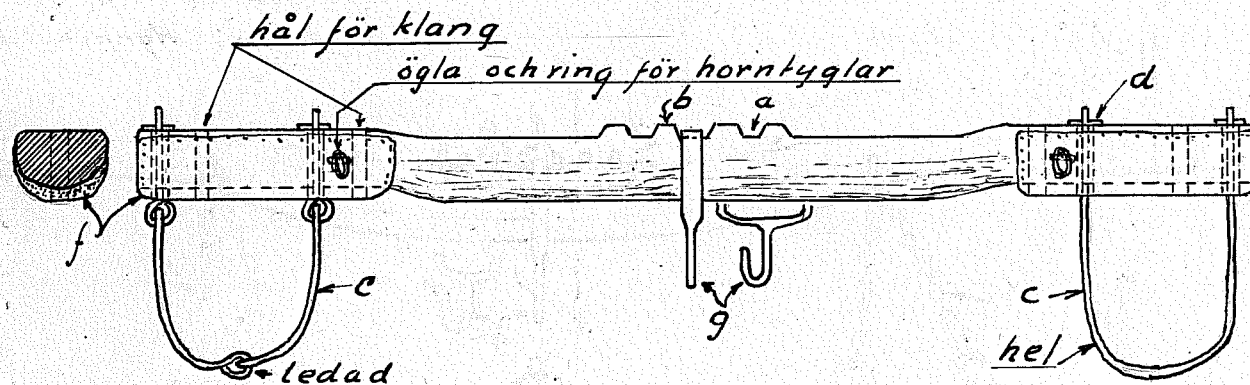
M.8048:18.

Oxok

Kalleberga, Ronneby ⁵⁰

L

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

a skura el. rugga

b knagg el. krusa

c klang

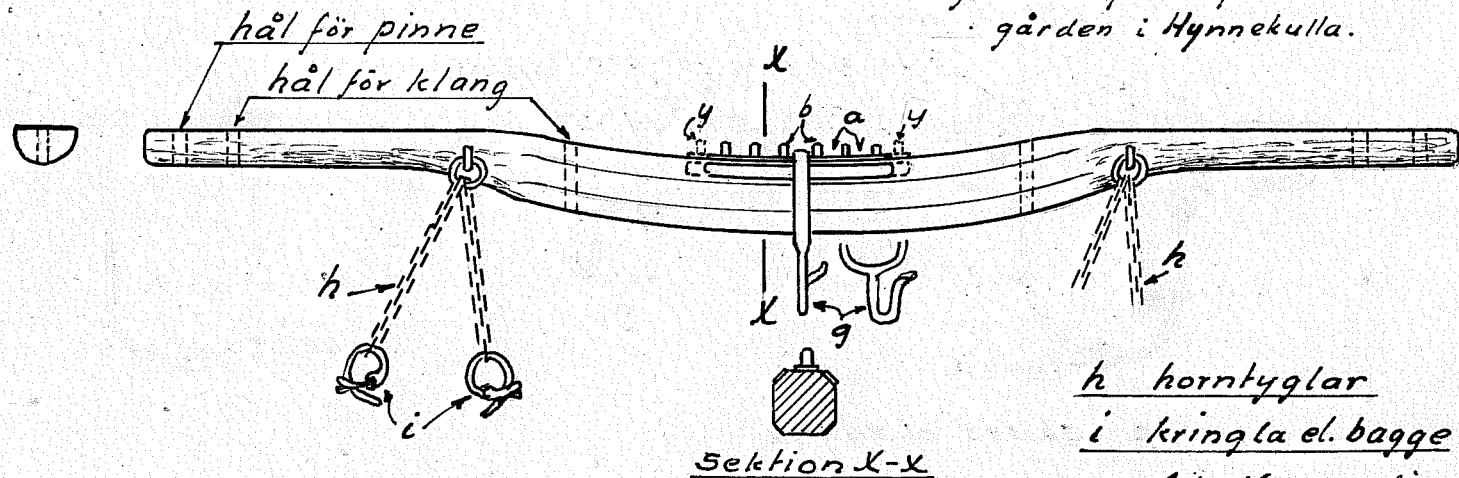
d sprint

f puta

g krok

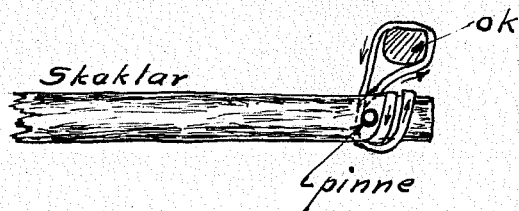
W. H. Samuelson
1941

II

OxokHynnekulla, Ronneby s^öLUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVy - endast på ok på södra
gården i Hynnekulla.

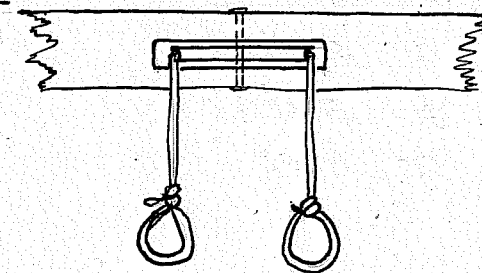
Nils Hammelög 1941

III

Försättning med tiste
el. tistestropp, Ronneby s^ö

Nils Hammelög 1941

IV

Anordning för horntyglar på
oxok i Levalunda, Edestad s^ö

Nils Hammelög 1941